

ATASKAITA

Asmens (šeimos) minimalių poreikių dydžio apskaičiavimo metodika, šio dydžio apskaičiavimas 2017 m. ir rekomendacijos dėl valstybės remiamų pajamų ir bazinės socialinės išmokos dydžių susiejimo su minimalių poreikių dydžiu

Parengė: dr. Jekaterina Navickė

Vilnius, 2016

Turinys

Santrauka	2
Įvadas	2
1) Asmens (šeimos) minimalių poreikių dydžio apskaičiavimo metodika.....	3
1.1. <i>Lėšos, reikalingos minimaliems maisto poreikiams patenkinti</i>	4
1.2. <i>Lėšos, reikalingos minimaliems ne maisto poreikiams patenkinti</i>	5
1.3. <i>Lėšos, reikalingos minimaliems asmens (šeimos) poreikiams patenkinti</i>	7
1.4. <i>Lėšų, reikalingų minimaliems poreikiams patenkinti, indeksavimas</i>	8
2) Lėšų, būtinų minimaliems poreikiams tenkinti, dydžiai 2017 m.	9
3) Lėšų, būtinų minimaliems poreikiams tenkinti santykis su VRP, BSI, skurdo rizikos riba ir kitais dydžiais	10
4) Rekomendacijos dėl VRP ir BSI dydžių susiejimo su lėšų, būtinų minimaliems poreikiams tenkinti, dydžiu.....	11
Apibendrinimas.....	12
Nuorodos.....	14
1 PRIEDAS. Asmens (šeimos) minimalių vartojimo poreikių dydžio skaičiavimo metodika	15
2 PRIEDAS. Asmens (šeimos) minimalių vartojimo poreikių dydžio (MPD) apskaičiavimas 2017 metams	18

Priedai elektroninėje rinkmenoje:

1e PRIEDAS. Excel lentelė asmens (šeimos) minimalių vartojimo poreikių dydžio (MPD) apskaičiavimui

2e PRIEDAS. Stata sintaksė Engel koeficiento (EC) iš NŪBT duomenų apskaičiavimui

Santrauka

Šioje ataskaitoje pateikiama asmens (šeimos) minimalių vartojimo poreikių apskaičiavimo metodika, taikant pagrindinių (bazinių) poreikių kainos metodo skaičiavimus. Minimalaus vartojimo poreikių dydis – tai lėšų suma, reikalinga minimaliems asmens maisto ir ne maisto (prekių ir paslaugų) poreikiams patenkinti. Minimalus maisto krepšelis sudarytas pagal oficialiai patvirtintas Lietuvos mitybos specialistų rekomendacijas. Ne maisto (prekių ir paslaugų) poreikiai yra apskaičiuojami remiantis faktinės namų ūkių vartojimo struktūros analize: Namų ūkių biudžetų tyrimo duomenų pagrindu yra apskaičiuojamas Engel koeficientas, parodantis namų ūkio išlaidų, skiriamų maistui, dalį. Bendrų maisto ir ne maisto minimalių poreikių suma gaunama dalinant minimalaus maisto krepšelio kainą iš Engel koeficiento. Apskaičiuota minimalių asmens poreikių suma 2017 m. sudaro 238.35 EUR. Šeimos poreikiams apskaičiuoti taikomi šiuo metu piniginės socialinės paramos sistemoje naudojami šeimos narių poreikių koeficientai. Lyginant su apskaičiuotu dydžiu, Valstybės remiamos pajamos šiuo metu užtikrina minimalių poreikių patenkinimą 43 proc. Bazinės socialinės išmokos dydis šiuo metu sudaro apie 23 proc. vaiko minimalių poreikių. Apskaičiuotas dydis taip pat yra lyginamas su skurdo rizikos ribomis, kitais rodikliais, atliktas lyginimas laike. Rekomenduojama VRP ir BSI dydžius sieti su lėšų, reikalingų minimaliems poreikiams tenkinti, dydžiu. Galiausiai, pateikiamas asmens (šeimos) minimalių vartojimo poreikių dydžio apskaičiavimo tvarkos projektas.

Įvadas

Per paskutinius 30 metų Europos Taryba, kartu su Europos Komisija ir Europos Parlamentu vis labiau pabrėžia aktyvios įtraukties politikos svarbą ir tinkamą minimalių pajamų užtikrinimą. Visai neseniai, Europos Komisija šalims – narėms pasiūlė naudotis sąlyginių biudžetų (angl. *reference budgets*) metodu nustatant veiksmingą ir tinkamą piniginę paramą ir/arba atliekant minimalių pajamų garantijų adekvatumo stebėseną (Storms et al. 2014, Lietuvai žr.: Europos komisija 2015)¹. Sąlyginiai biudžetai yra būtinų prekių ir paslaugų krepšeliai, užtikrinantys priimtina namų ūkių gyvenimo lygį atitinkamoje šalyje, regione ar mieste. Orientaciniai biudžetai yra naudojami atliekant daug funkcijų, tokių kaip pvz. išmokų tinkamumo vertinimas, skurdo matavimai, išmokų indeksavimas, patarimai dėl taupymo ir skolinimosi ir pan.

2015 m. LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, paskatinta LR Valstybės kontrolės iniciavimo asmens (šeimos) minimalių poreikių apskaičiavimo metodikos (toliau – Metodikos) parengimą Lietuvai. Analogiškai kaip siūloma Europos Komisijos, Metodika turi apimti prekes ir paslaugas, būtinas minimaliems asmens (šeimos) poreikiams patenkinti. Taip pat siekiama

¹ EK sąlyginių biudžetų puslapis internete:

<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1092&intPageId=2312&langId=en>

pagrindinių socialinės paramos sistemoje naudojamų dydžių, t.y. Valstybės remiamų pajamų (VRP) ir Bazinės socialinės išmokos (BSI) susiejimo su minimaliais gyventojų poreikiais.

Šios ataskaitos tikslai yra:

1. Parengti ir pristatyti Metodiką ir jos kasmetinio indeksavimo tvarką;
2. Remiantis parengta Metodika pateikti minimalių poreikių dydžio skaičiavimus 2017 m.;
3. Pateikti rekomendacijas kaip susieti VRP ir BSI dydžius su pagal Metodiką apskaičiuotomis minimaliems poreikiams patenkinti reikalingomis lėšomis.

Sudarant metodiką yra atsižvelgiama į Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės 2011 m. gegužės 9 d. valstybinio audito ataskaitoje „Socialinės paramos sistema“ (Nr. VA-P-10-1-5) pateiktą rekomendaciją, LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos parengtą Metodikos projektą ir į pateiktas LR Sveikatos apsaugos ministerijos ir Lietuvos statistikos departamento išvadas. Metodikos skaičiavimai remiasi Lietuvos statistikos departamento pateikta informacija apie vidutines einamųjų metų kainas, prieinamais Namų ūkių biudžetų tyrimo (toliau – NŪBT) duomenimis ir kitais Statistikos departamento ar kitų institucijų oficialiai skelbiamais dydžiais arba duomenimis. Siūlomos Metodikos įstatymo teksto projektas yra pateiktas 1 priede.

1) Asmens (šeimos) minimalių poreikių dydžio apskaičiavimo metodika

Yra nemažai būdų minimaliems asmens (šeimos) poreikiams apskaičiuoti (Zabarauskaitė 2008). Norint apskaičiuoti minimalius poreikius, apimančius tiek maisto, tiek ne maisto (kitų prekių ir paslaugų) dalis, galima išskirti bent du pagrindinius metodus:

1. Biudžeto metodas (*angl. budget standard*)
2. Pagrindinių (bazinių) poreikių kainos metodas (*angl. cost of basic needs*)

Pagal biudžeto metodą, minimalūs poreikiai nustatomi remiantis būtiniausių (tiek maisto, tiek ir ne maisto) prekių krepšeliu. Pagrindinis šio metodo trūkumas yra tas, kad nėra lengva nuspręsti, kokios prekės ir paslaugos turėtų būti įtrauktos į vartojimo krepšelį, kadangi individų poreikiai, vartojimo įpročiai, prioritetai bei gyvensena skiriasi. Ypač sudėtinga nustatyti, kokios ne maisto prekės bei paslaugos turėtų būti įtrauktos į vartojimo krepšelį (Zabarauskaitė 2008).

Pagal pagrindinių poreikių kainos metodą, minimalius poreikius taip pat sudaro maisto ir ne maisto komponentai. Maisto poreikiai yra apskaičiuojami sudarant minimalų būtiniausių maisto produktų krepšelį ir apskaičiuojant šiam krepšeliui reikalingas išlaidas. Minimalaus vartojimo būtiniausių maisto prekių krepšelį paprastai sudaro mitybos specialistai. Skaičiuojant ne maisto poreikiams reikalingą pinigų sumą, minimaliam maisto krepšeliui įsigyti reikalingos lėšos yra proporcingai didinamos, atsižvelgiant į faktinę namų ūkių vartojimo struktūros analizę. Šį metodą dar 1994 m. pasiūlė Pasaulio banko ekspertai (Ravallion, Bidani 1994). Tokiu būdu yra išvengiama tyrėjo subjektyvumo apie tam tikrų ne maisto prekių namų ūkiui reikalingumą (ten pat). Nenuostabu, jog šis metodas yra labiau paplitęs. Pasak Zabarauskaitės (2008) šį metodą savo tyrimuose plačiai naudojo mokslininkai M. Ravallion, B. Bidani, A. Deaton, S. Friel, P.

Glewwe, S. Pradhan ir kiti. Remiantis pagrindinių poreikių kainos metodu buvo apskaičiuota ir absoliuti skurdo riba Lietuvai (ten pat).

Taigi, pagrindinių (bazinių) poreikių kainos metodas bus pritaikytas ir siūlomoje Metodikoje, t.y. pirmiausiai apskaičiuojamos lėšos, reikalingos minimaliems maisto poreikiams užtikrinti, vėliau ši suma proporcingai didinama įtraukiant ne maisto poreikiams patenkinti reikalingas lėšas. Visi apskaičiuoti dydžiai bus pateikiami vieno euro cento tikslumu.

1.1. Lėšos, reikalingos minimaliems maisto poreikiams patenkinti

Maistui reikalinga minimali lėšų suma dar yra vadinama maisto skurdo riba. Tai vartojimo išlaidų dydis, reikalingas minimaliems asmens mitybos poreikiams patenkinti per mėnesį (Zabarauskaitė 2008). Kaip jau buvo minėta, yra įprasta, jog minimalus maisto krepšelis yra apskaičiuojamas remiantis mitybos specialistų rekomendacijomis ir atsižvelgiant į specifinius vietinės kultūros valgymo ypatumus (Storms et al. 2014, Lin ir Bernstein 2008). Papildomai, gali būti atsižvelgiama ir į maisto gamavimo kaštus ir socialinę maisto funkciją (Europos Komisija 2015).

Visgi, galima teigti, jog maisto gamavimo kaštus (pvz. virtuvės inventorių, dujas ir pan.) ir socialinę maisto funkciją (pvz. galimybę valgyti ne namie) būtų galima įtraukti į ne maisto išlaidas. Siekiant išvengti šių išlaidų dubliavimo maisto ir ne maisto krepšelio dalyse, Metodikoje siūlomas maisto krepšelio skaičiavimas įtraukia tik maisto išlaidas ir neįtraukia maisto ruošos ir socialinės funkcijos.

Metodikoje naudojama minimalaus maisto krepšelio sudėtis remiasi LR Sveikatos apsaugos ministro įsakymu Dėl minimalaus maisto produktų rinkinio struktūros patvirtinimo (2006 m. kovo 8 d. Nr. V-157, VŽ. Nr. 30-1053). Patvirtintas maisto krepšelis apima dvylika maisto kategorijų:

- 1) Grūdų produktai
- 2) Kruopų ir ankštinių kultūrų produktai
- 3) Bulvės
- 4) Daržovės
- 5) Vaisiai ir uogos
- 6) Mėsa ir mėsos produktai
- 7) Pienas ir pieno produktai
- 8) Kiaušiniai
- 9) Žuvis ir žuvies produktai
- 10) Cukrus ir konditerijos produktai
- 11) Margarinas
- 12) Aliejus

Be dvylikos pagrindinių produktų kategorijų, kiekviena iš jų apima maisto produktų subkategorijas: pvz. į vaisių kategoriją įtraukiami obuoliai, džiovinti vaisiai ir uogos (išsamiau žr. 2 priede). Dėl to, skaičiuojant maisto krepšelio dalį, kiekviena kategorija apskaičiuojama pagal detalesnes subproduktų rūšis ir kainas. Svarbu pabrėžti, jog skaičiuojama maisto krepšelio struktūra neapima gėrimų kategorijos, išskyrus pieno ir pieno produktų. Kiti gėrimai nėra įtraukiami į minėtą LR Sveikatos apsaugos ministro patvirtintą minimalų maisto produktų rinkinį.

Skaičiuojant maisto krepšelio sumą, visos maisto krepšelio produktų kainos yra nustatomos pagal Statistikos departamento fiksuojamas vidutines mažmenines kainas. Kiekviena maisto krepšelio kategorijos suma skaičiuojama pagal kategorijai priklausančių maisto produktų 12 mėnesių kainų vidurkius. Norint apskaičiuoti ir patvirtinti krepšelio kainą iki einamųjų metų pabaigos, yra imamos einamųjų metų I-III ketvirčių mėnesių ir prieš tai buvusių metų IV ketvirčio mėnesių kainos. Tai yra naujausi Statistikos departamento pateikiami duomenys einamųjų metų gruodžio mėnesiui, kuomet reikėtų perskaičiuoti maisto krepšelio kainą kasmetiniam minimalių poreikių dydžio atnaujinimui. Metinės maisto normos paverčiamos mėnesinėmis normomis dalinant iš dvylikos.

1.2. Lėšos, reikalingos minimaliems ne maisto poreikiams patenkinti

Ne maistui reikalinga minimali lėšų suma dar yra vadinama ne maisto skurdo riba. Ne maisto skurdo riba – vartojimo išlaidų dydis, reikalingas minimaliems individo kitiems nei mitybos asmeniniams poreikiams (būstui, drabužiams, transporto paslaugoms ir kt.) patenkinti per mėnesį (Zabarauskaitė 2008). Kaip jau buvo minėta, ne maisto poreikiams reikalingos lėšos Metodikoje yra nustatomos remiantis pagrindiniu (bazinių) poreikių kainos metodu, t.y. proporcingai didinant maisto poreikiams patenkinti reikalingas lėšas, atsižvelgiant į faktinę namų ūkių vartojimo struktūros analizę.

Ne maisto skurdo ribos skaičiavimui šiuo atveju pasinaudojama Engel koeficientu (EC), kuris parodo namų ūkio išlaidų, skiriamų maistui, dalį bendrose vartojimo išlaidose³. Taigi, jei maisto minimalių poreikių dydis yra MPD_M , o ne maisto poreikiams patenkinti reikalinga suma MPD_{NM} yra nežinoma, turime tokią lygybę:

$$MPD_{NM} = MPD_M / EC - MPD_M \quad [1]$$

, kur EC yra Engel koeficientas, apskaičiuojamas kaip vidutinė maisto prekėms skirtų išlaidų dalis tų gyventojų bendrose vartojimo išlaidose, kurių išlaidos maistui ir nealkoholiniams gėrimams yra lygios apskaičiuotai minimalaus maisto krepšelio kainai. Yra remiamasi prielaida, jog, jeigu namų ūkis, išleidžiantis tik minimalią sumą maistui, dalį išlaidų skiria ne maisto prekėms ir paslaugoms, tuomet šios prekės bei paslaugos turėtų būti tikrai būtinos namų ūkio poreikiams patenkinti (Zabarauskaitė 2008).

Bendrosios vartojimo išlaidos yra apskaičiuojamos remiantis Statistikos departamento reguliariai atliekamu Namų ūkių biudžetų tyrimu (toliau – NŪBT) ir apima šias pinigines išlaidas:

- 1) Maisto produktai ir nealkoholiniai gėrimai (*ahe01*)
- 2) Apranga ir avalynė (*ahe03*)
- 3) Būstas, vanduo, elektra, dujos ir kitas kuras (*ahe04*)
- 4) Būsto apstatymas, namų apyvokos įranga ir kasdienė namų priežiūra (*ahe05*)
- 5) Sveikatos priežiūra (*ahe06*)
- 6) Transportas (*ahe07*)
- 7) Ryšiai (*ahe08*)
- 8) Laisvalaikis ir kultūra (*ahe09*)
- 9) Švietimas (*ahe10*)
- 10) Įvairios prekės ir paslaugos (*ahe12*)

Reikia atkreipti dėmesį, jog iš NŪBT pateiktų vartojimo išlaidų yra išbraukiamos ir į minimalią ne maisto prekęms ir paslaugoms reikalingą sumą nėra įtraukiamos šios išlaidos:

- 1) Alkoholiniai gėrimai ir tabako gaminiai (*ahe02*)
- 2) Restoranai ir viešbučiai (*ahe11*)

Taip pat, apskaičiuojant Engel koeficientą (EC), yra siekiama išvengti šio koeficiento svyravimo dėl statistinių, o ne faktinių, vartojimo išlaidų struktūros pokyčių. Todėl, nustatant vidutinę maisto prekęms skirtų išlaidų dalį gyventojų bendrose pajamose, kurių išlaidos maistui ir nealkoholiniams gėrimams yra lygios apskaičiuotai minimalaus maisto krepšelio kainai, yra taikoma 15 proc. maisto krepšelio kainos paklaida. T.y. yra atsižvelgiama į tų gyventojų vartojimo struktūrą, kurių išlaidos maistui ir nealkoholiniams gėrimams yra MPD_M dydžio intervale $[0.85*MPD_M; 1.15*MPD_M]$. NŪBT 2012 m. duomenimis tokių gyventojų grupė sudaro apie 15 proc. bendrosios šalies populiacijos, NŪBT 2008 m. duomenimis – apie 10 proc. šalies populiacijos.

Taip pat reikia paminėti, jog ankstesni tyrimai parodė, kad jei Engel koeficientas namų ūkio vartojimo struktūroje viršija 50 proc., tai namų ūkis skursta (pvz. Vos ir Mejia 1999). Todėl Metodikoje yra nustatoma, jog namų ūkio išlaidų, skiriamų maistui, dalis negali viršyti 50 proc. ribos.

Galiausiai, NŪBT apklausa Lietuvoje yra vykdoma kas ketverius metus. Siekiant išvengti apskaičiuotos sumos minimaliems maisto poreikiams patenkinti ir NŪBT fiksuotos maisto ir nealkoholinių gėrimų išlaidų dalies neatitikimo, nustatyta maisto poreikiams patenkinti suma defliuojama iki NŪBT apklausos metų, taikant Statistikos departamento SVKI maistui ir nealkoholiniams gėrimams. Apskaičiuotas Engel koeficientas yra taikomas visiems būsimiems metams, kol Statistikos departamentas nepaskelbia naujų NŪBT duomenų.

1.3. Lėšos, reikalingos minimaliems asmens (šeimoms) poreikiams patenkinti

Norint nustatyti bendrą asmens minimaliems poreikiams patenkinti reikalingą lėšų sumą, maisto ir ne maisto išlaidų dalys (žr. skyrius 1.1 ir 1.2) yra sumuojamos. Tą pati suma gaunama dalinant maisto krepšelio kainą iš nustatyto Engel koeficiento, t.y.:

$$MPD = MPD_M/EC \quad [2]$$

, kur MPD yra lėšų suma, reikalinga minimaliems asmens maisto ir ne maisto (prekių ir paslaugų) poreikiams patenkinti.

Nustatant minimalius šeimos poreikius, yra įprasta atsižvelgti į keliems asmenims būdingą vartojimo masto ekonomiją, bei į suaugusiųjų asmenų ir vaikų vartojimo poreikių skirtumus. Tam paprastai naudojamos ekvivalentinės skalės (Navickė 2015). Pavyzdžiui, apskaičiuojant oficialią skurdo rizikos ribą, Europos Komisija taiko EBPO modifikuotą ekvivalentinę skalę, kur pirmajam asmeniui virš 14 metų amžiaus yra priskiriamas svoris 1, antram ir paskesniems asmenims virš 14 metų amžiaus priskiriamas svoris 0.5, vaikams iki 14 metų amžiaus priskiriamas svoris 0.3 (European Commission 2014). Ši skalė Lietuvos kontekste buvo kritikuota kaip per daug griežta, ypač vaikų poreikių atžvilgiu (Šileika & Zabarauskaitė 2006, 2009).

Nors ES taikoma ekvivalentinė skalė yra kritikuojama, iki šiol nėra sukurtos alternatyvios Lietuvai specialiai pritaikytos ekvivalentinės skalės minimaliems šeimos poreikiams apskaičiuoti. Tam reikėtų atskiro tyrimo. Kalbant apie maisto poreikius, LR Sveikatos apsaugos ministerija rekomendavo taikyti tokius koeficientus: asmenims, vyresniems nei 7 metai – 1; 4-6 metų – 0.7; 0-3 metų – 0.6. Šie koeficientai atitinka Rekomenduojamas paros maistinių medžiagų ir energijos normas, patvirtintas LR Sveikatos apsaugos ministro 2016 m. birželio 23 d. įsakymu Nr. V-836 “Dėl Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 1999 m. lapkričio 25 d. įstatymo Nr. 510 “Dėl Rekomenduojamų paros maistinių medžiagų ir energijos normų tvirtinimo” pakeitimo”. Apskaičiuojant minimalų maisto poreikių dydį (MPD_M) šeimai, Metodikoje bus siūloma taikyti šiuos patvirtintus koeficientus. Visgi, kai kalbama apie bendruosius tiek maisto, tiek ne maisto poreikius, galima suabejoti LR Sveikatos apsaugos ministro siūlomų koeficientų tinkamumu. Koeficientai atsižvelgia tik į amžiaus poveikį vartojimui, bet ne į masto ekonomijos efektą šeimoje. Kalbant apie ne maisto išlaidas (pvz. būsto išlaidas, transportą, ryšius ir kt.) neatsižvelgti į masto ekonomijos efektą būtų netikslinga.

Kita Lietuvos socialinės paramos sistemoje taikoma ekvivalentinė skalė yra numatyta Lietuvos Respublikos piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatyme (Žin. 2003, Nr. 73-3352). Įstatyme taikomi tokie koeficientai šeimai: pirmam suaugusiam asmeniui – 1, antram bendrai gyvenančiam asmeniui – 0.8, trečiam ir paskesniems bendrai gyvenantiems asmenims – 0.7. Šie koeficientai yra didesni, lyginant su modifikuota EBPO skale. Koeficientai atspindi masto ekonomijos šeimoje poveikį, bet neatsižvelgia į amžiaus komponentą. Visgi, atsižvelgiant į tai, kad nėra specialiai Lietuvai sukurtos ekvivalentinės bendrųjų (maisto ir ne maisto) šeimos poreikių skalės, o Metodikoje apskaičiuojama lėšų, reikalingų minimaliems

poreikiams patenkinti, sumą bus rekomenduojama susieti su paramos sistemoje naudojamu VRP dydžiu, šeimos minimaliems poreikiams apskaičiuoti Metodikoje bus siūloma taikyti ne mažesnius kaip pastarajame Įstatyme jau šiuo metu taikomus koeficientus. Tokiu atveju, vaikui iki 18 m. taikomas koeficientas, nustatant bendrą maisto ir ne maisto MPD vertę, negali būti mažesnis kaip 0.7.

1.4. Lėšų, reikalingų minimaliems poreikiams patenkinti, indeksavimas

Apskaičiuojant minimalių poreikių patenkinimui reikalingas lėšas, svarbu atsižvelgti į kasmetinius kainų pokyčius ir atitinkamai perskaičiuoti minimaliems poreikiams patenkinti reikalingą sumą. Kaip jau buvo minėta, maisto dalis kasmet turi būti atnaujinama pagal Statistikos departamento teikiamų mažmeninių produktų kainas. Kitaip tariant, skaičiuojant produktų kainas, imami paskutiniai prieinami dvylikos paeilui einančių mėnesių produktų kainų vidurkiai. Kadangi vidutinių kainų vidurkiai ateinantiems metams nėra žinomi, maisto dalies indeksavimui būsimiems kalendoriniams metams yra siūloma taikyti Lietuvos banko oficialiai skelbiamą vidutinės metinės infliacijos, apskaičiuotos pagal SVKI, rugsėjo mėn., prognozę (2).

Tuo tarpu ne maisto daliai apskaičiuoti taikomą Engel koeficientą (EC) yra siūloma fiksuoti, kol neatsiranda naujų NŪBT duomenų koeficiento perskaičiavimui. Kaip buvo minėta, NŪBT duomenys yra skelbiami ketverių metų intervalais. Tai reiškia, kad procentinė maisto ir ne maisto išlaidų dalis bendrame minimalių poreikių biudžete tarp dviejų paeilui einančių NŪBT bangų išliks pastovi, bet kintant absoliučiai maisto krepšelio kainai, atitinkamai keisis ir minimalių išlaidų dalis ne maisto poreikiams.

Taigi, siūloma kasmetinė lėšų, reikalingų minimaliems poreikiams patenkinti, indeksavimo tvarka yra tokia:

1. Lėšos, reikalingos minimaliems poreikiams patenkinti, perskaičiuojamos kasmet gruodžio mėnesį.
2. Perskaičiuojant einamųjų metų minimalių maisto poreikių kainą, yra imami Statistikos departamento pateikiamų einamųjų metų I-III ketvirčių mėnesių ir prieš tai buvusių metų IV ketvirčio mėnesių vidutinių mažmeninių maisto produktų kainų vidurkiai.
3. Apskaičiuojant būsimų kalendorinių metų minimalių maisto poreikių kainą, einamųjų metų minimalių maisto poreikių suma yra atnaujinama pritaikius Lietuvos banko oficialiai skelbiamą vidutinės metinės infliacijos, apskaičiuotos pagal SVKI, rugsėjo mėn., prognozę.
4. Perskaičiuojant bendrą minimalių poreikių (maisto ir ne maisto) kainą, būsimų kalendorinių metų minimalių maisto poreikių kaina yra dalinama iš Engel koeficiento, apskaičiuoto remiantis paskutiniais prieinamais NŪBT duomenimis.

Siūlomos Metodikos įstatymo teksto projektas yra pateiktas 1 priede.

² https://www.lb.lt/makroekonominės_prognozes

2) Lėšų, būtinų minimaliems poreikiams tenkinti, dydžiai 2017 m.

Šioje dalyje lėšų, būtinų minimaliems poreikiams tenkinti, dydis yra apskaičiuojamas ateinantiems 2017 m. remiantis 1 dalyje aprašyta Metodika (t.p. žr. 1 priedą). Detalūs skaičiavimai pateikiami 2 priede, dydžiai nurodyti 1 lentelėje.

Pirmiausiai, maisto krepšelio vidutinės kainos einamiesiems metams yra apskaičiuotos pagal Statistikos departamento 2015 metų IV ketvirčio (spalio-gruodžio) ir 2016 metų I-II ketvirčių (sausio-rugsėjo) produktų rinkmenos vidutinės mažmeninės kainos vidurkius. Gautas minimalių maisto poreikiams pateikti reikalinga lėšų suma MPD_M einamiesiems 2016 m. yra 89.89 EUR.

Antra, einamųjų metų minimalių maisto poreikių suma yra atnaujinama pritaikius Lietuvos banko oficialiai skelbiamą vidutinės metinės infliacijos, apskaičiuotos pagal SVKI, rugsėjo mėn., prognozę. Prognozuojama metinė infliacija 2017 m. yra 1.8 proc., taigi minimalių maisto poreikiams pateikti reikalinga lėšų suma MPD_M ateinantiems 2017 m. yra $89.89 \cdot 1.018 = 91.50$ EUR.

Engel koeficiento (EC) reikšmė yra apskaičiuojama remiantis paskutiniu prieinamu 2012 m. NŪBT. Siekiant NŪBT apklausos metų kainų ir apskaičiuoto MPD_M atitikimo, pastarasis dydis yra defliuojamas pritaikant Lietuvos statistikos departamento skelbiamas SVKI maistui ir nealkoholiniams gėrimams³. Gauta Engel koeficiento reikšmė yra 38.39 proc. Šis fiksuotas koeficientas yra taikomas ir 2017 m. lėšų, būtinų minimaliems poreikiams tenkinti, dydžio apskaičiavimui. Pritaikius [2] formulę, bendra minimaliems maisto ir ne maisto poreikiams patenkinti reikalinga MPD suma yra $91.50 / 0.3839 = 238.35$ EUR.

Taigi, lėšų, būtinų minimaliems poreikiams tenkinti, dydis vienam asmeniui (MPD) 2017 m. yra 238.35 EUR. Pritaikius paramos sistemoje taikomą ekvivalentinę skalę (žr. 1.3 skyrių) lėšų, būtinų minimaliems poreikiams tenkinti, dydis šeimai yra apskaičiuojamas taikant tokius koeficientus: pirmam suaugusiam asmeniui – 1 (t.y. 238.35 EUR), antram bendrai gyvenančiam asmeniui – 0.8 (t.y. 190.68 EUR), trečiam ir paskesniems bendrai gyvenantiems asmenims – 0.7 (t.y. 166.85 EUR).

1 lentelė. Lėšų, būtinų minimaliems poreikiams tenkinti, dydžiai 2017 m.

Dydis:	Išraiška, EUR.
Minimalaus maisto krepšelio kaina (MPD_M)	91.50
Engel koeficientas (EC)	38.39 proc.
Minimalių poreikių dydis (MPD)	238.35
Asmens (šimos) minimalių poreikių dydžiai:	
pirmam suaugusiam asmeniui (100 proc.)	238.35
antram bendrai gyvenančiam asmeniui (80 proc.)	190.68
trečiam ir paskesniems bendrai gyvenantiems asmenims (70 proc.)	166.85

³ Lietuvos statistikos departamentas: <http://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize1> . Suderinti vartotoju kainu indeksai (2015 m. – 100): 01 Maistas ir nealkoholiniai gerimai 2012M06: 98,59; 2016M06: 101,63.

3) Lėšų, būtinų minimaliems poreikiams tenkinti santykis su VRP, BSI, skurdo rizikos riba ir kitais dydžiais

Šiame skyriuje apskaičiuota 2017 m. minimalių poreikių krepšelio kaina yra lyginama su VRP, BSI, skurdo rizikos ribų ir kitais aktualiais dydžiais (žr. 2 lentelę).

2 lentelė. 2017 m. minimalių poreikių santykis su VRP, BSI, skurdo rizikos ribos ir kt. dydžiais

Dydis:	Išraiška, EUR.	Santykis su [I]:
Minimalaus maisto krepšelio dydis (MPD _M) 2017 m.	91.50	
Minimalių poreikių dydis (MPD) 2017 m. [I]	238.35	
VRP	102	0.43
BSI (vaiko poreikių koeficientas 0.7)	38	0.23
Skurdo rizikos ribos:		
60 proc. (2015 m.)	259	0.92
50 proc. (2015 m.)	216	1.10
40 proc. (2015 m.)	173	1.38
Subjektyvi skurdo riba (Zabarauskaitė ir Gruževskis 2015)	219.7	1.08
Europos Komisijos (2015) maisto krepšelio santykis su MPD _M	120	0.75

Lyginant apskaičiuoto minimalių poreikio krepšelio 2017 m. dydį santykyje su VRP (2016 m. taikomas dydis yra 102 EUR), gauta, jog VRP sudaro 43 proc. minimalių poreikių krepšelio dydžio. Kita vertus, minimalių poreikių krepšelio dydį palyginus su BSI (38 EUR) ir žinant, kad dviejų tėvų šeimoje gyvenančiam vaikui taikomas ekvivalentinis svoris yra 0.7, gauta, BSI sudaro 23 proc. bazinių poreikių krepšelio dydžio.

Lyginant MPD santykyje su paskutiniu skelbiamu skurdo rizikos ribos dydžiu (2015 m.) gauta, jog esant 60 proc. skurdo rizikos ribai, MPD sudaro 92 proc. skurdo rizikos ribos dydžio. Skurdo rizikos ribai esant 50 proc., minimalių poreikių krepšelio suma yra 10 proc. didesnė už skurdo rizikos ribą (viso sudaro 110 proc. skurdo rizikos ribos). Galiausiai, skurdo rizikos ribai esant 40 proc., krepšelio suma sudaro 138 proc. skurdo rizikos ribos dydžio.

Lyginant su Zabarauskaitės ir Gruževskio (2015) skurstančių asmenų apklausos būdu nustatyta subjektyvia minimalių poreikių krepšelio kaina, MPD yra 8 proc. didesnis už pastarąjį dydį, tad yra labai panašus. Kita vertus, lyginant MPD su Europos Komisijos (2015) maisto krepšeliu, gauta, kad MPD_M yra 25 proc. mažesnis. Svarbu pabrėžti, kad skirtingai nei Europos Komisijos apskaičiuotame maisto krepšelyje, pagal Metodiką apskaičiuotas MPD neįtraukia maisto ruošos, socialinės funkcijos ir gėrimų, išskyrus pieną ir pieno produktus.

4) Rekomendacijos dėl VRP ir BSI dydžių susiejimo su lėšų, būtinų minimaliems poreikiams tenkinti, dydžiu

Kaip buvo minėta įvade, apskaičiuotas minimalių poreikių dydis gali būti naudojamas įvertinti piniginės paramos dydžių tinkamumui, atlikti minimalių pajamų garantijų adekvatumo stebėseną. Taip teigiama tiek Europos Komisijos rekomendacijose (Stroms et al. 2014), tiek ir LR Valstybės kontrolės pasiūlymuose LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai. Taigi, Lietuvos piniginės paramos sistemoje taikomas VRP dydis ir vaiko išmokoms apskaičiuoti taikomas BSI dydis turėtų būti nustatomas ir/arba vertinamas santykyje su apskaičiuotu lėšų, reikalingų minimaliems asmens (šeimoms) poreikiams patenkinti, dydžiu. Kasmet perskaičiuojant Metodikoje siūlomą MPD dydį, koreguotąsi ir piniginės socialinės paramos bei vaiko išmokų dydžiai. Tai atitiktų kainų pokyčius, padidintų sistemos skaidrumą, sumažintų politinio manipuliavimo VRP ir BSI dydžiais galimybes, leistų Vyriausybei prognozuoti ir planuoti išmokoms skiriamas lėšas, o išmokų gavėjams - jų asmeninio biudžeto lėšas.

Kaip buvo nustatyta 3 skyriuje, lyginant minimalių poreikių dydį 2017 m. santykyje su VRP (2016 m. taikomas dydis yra 102 EUR), gauta, jog VRP sudaro 43 proc. MPD. Kita vertus, minimalių poreikių dydį palyginus su BSI (38 EUR), pastarasis sudaro 23 proc. MPD. Taigi, siekiant susieti VRP, BSI ir MPD dydžius, pirmasis dydis 2017 m. būtų prilyginamas 43 proc., o antrasis – 23 proc. MPD.

Galima analizuoti, koks būtų VRP, BSI ir MPD dydžių susiejimo poveikis, jei šie dydžiai būtų susieti anksčiau, kaip keistųsi VRP ir BSI lygio adekvatumas santykyje su oficialia skurdo rizikos riba. 3 lentelėje pateikti skaičiavimai, analogiški kaip tai buvo atlikta šios ataskaitos 2 ir 3 skyriuose, pateikiant duomenis 2008 m., 2012 m. (NŪBT apklausų metai) ir jau apskaičiuotu dydžius 2016 m. ir 2017 m.

3 lentelė. VRP ir BSI susiejimo su MPD ir indeksavimo poveikis 2008-2017 m.

	2008	2012	2016	2017
Minimalaus maisto krepšelio dydis (MPD _M)	77.54	87.20	89.89	91.50
Engel koeficientas (EC)	38.9%	38.4%	38.4%	38.4%
Minimalių poreikių dydis (MPD)	199.11	227.14	234.14	238.35
VRP (EUR)	82.54	101.37	102	102
BSI (EUR)	37.65	37.65	38	38
<i>VRP / MPD</i>	<i>41%</i>	<i>45%</i>	<i>44%</i>	<i>43%</i>
<i>BSI / MPD*0.7</i>	<i>27%</i>	<i>24%</i>	<i>23%</i>	<i>23%</i>
Indeksuojant VRP _i (EUR)	82.54	94.16	97.06	98.81
Indeksuojant BSI _i (EUR)	37.65	42.95	44.27	45.07
<i>VRP_i / VRP</i>	<i>100%</i>	<i>93%</i>	<i>95%</i>	<i>97%</i>
<i>BSI_i / BSI</i>	<i>100%</i>	<i>114%</i>	<i>117%</i>	<i>119%</i>
Skurdo rizikos riba (60 proc. medianos)	205.58	216.83	259.00	259.00
<i>MPD / skurdo rizikos riba</i>	<i>97%</i>	<i>105%</i>	<i>90%</i>	<i>92%</i>

Pastabos: BSI pritaikytas vaiko poreikių koeficientas 0.7. Dėl naujesnių duomenų trūkumo, skurdo rizikos riba 2016 ir 2017 m. laikoma lygi 2015 m. skurdo rizikos ribai.

Kaip galima matyti 3 lentelėje, perskaičiuojant maisto dalį EC bendrose išlaidose pagal NŪBT 2008 m. ir 2012 m. duomenis, koeficientas kinta tik nežymiai, t.y. 0.5 proc. punkto arba apie 1.3 proc. Tai leidžia tikėtis, jog ir atsiradus naujoms NŪBT bangoms, perskaičiuojamas Engel koeficientas (EC) neturėtų ženkliai keistis ir lemti didelių su MPD susietų dydžių šuolių. Taip pat galima matyti, jog santykyje su skurdo rizikos riba MPD intervale nuo 2008-2017 m. kiek sumažėjo (nuo 97 proc. iki 92 proc.). Taigi, medianinės Lietuvos gyventojų pajamos analizuojamais metais kito sparčiau, nei infliacija.

Taip pat galima matyti, jog analizuojamu laikotarpiu nominalus BSI dydis nekito (nedidelis pokytis atsirado dėl valiutos pasikeitimo). Nominalus VRP dydis buvo didintas 2009 m., vėliau taip pat nekito. Tai lėmė, jog BSI vertė ir adekvatumas lyginant su MPD 2008-2016 m. mažėjo (nuo 27 proc. iki 23 proc.). Tuo tarpu VRP dydis santykyje su MPD kito netolygiai: krizės laikotarpiu jis padidėjo nuo 41 proc. iki 45 proc. MPD, vėliau mažėjo iki 43 proc. MPD.

Kas būtų, jei Metodikoje siūloma indeksacijos tvarka būtų įgyvendinta jau nuo 2008 m.? Kaip rodo 3 lentelėje atlikti skaičiavimai, indeksuojamas VRP dydis 2016 m. siektų 97.06 EUR, o 2017 m. – 98.81 EUR. T.y. šiuo metu siektų apie 95 proc. nominalaus 2016 m. VRP dydžio. Tuo tarpu nedidintas BSI dydis 2016 m. turėtų siekti 44.27 EUR, o 2017 m. – 45.07 EUR. T.y. šiuo metu siektų 117 proc. nominalaus 2016 m. BSI dydžio. Tokiu būdu indeksavimo tvarka leistų išvengti išmokų nuvertėjimo ar šuoliško didinimo tarp metų.

Svarbu pabrėžti, kad nustatant VRP ir BSI dydžių santykį su MPD reikėtų svarstyti abiejų šiuo metu nustatytų dydžių adekvatumo, užtikrinant minimalius poreikius, klausimą. Kaip buvo minėta, šiuo metu VRP sudaro vos 43 proc. MPD, o BSI sudaro vos 23 proc. vaiko MPD. Abiejų išmokų adekvatumas, užtikrinant minimalius poreikius, gali būti didinamas bent dviem būdais. Pirmasis būdas yra didinti VRP ir BSI dydžius. Šiuo atveju reikėtų atsižvelgti, jog paramos sistemoje yra numatytos kompensacijos už šildymą ir kitas komunalines paslaugas, kuriuos įeina į ne maisto MPD dalį. Antras būdas – neatsižvelgti į dalį uždirbamų pajamų (*angl. income disregards*), apskaičiuojant piniginę socialinę pašalpą. Pastarasis būdas Lietuvos paramos sistemai buvo analizuotas ir detalai aptartas Navickės et al. (2016) straipsnyje. Abu būdai gali būti derinami, siekiant užtikrinti teikiamos socialinės paramos nepasiturinčioms šeimoms ir asmenims adekvatumą.

Apibendrinimas

Kaip teigiama Europos Komisijos rekomendacijose ir LR Valstybės kontrolės pasiūlymuose, minimalių vartojimo poreikių dydis yra svarbus tiek vertinant pinigines paramos dydžių tinkamumą, tiek atliekant minimalių pajamų garantijų adekvatumo stebėseną, jų indeksavimą. Šioje ataskaitoje pateikiama asmens (šeimoms) minimalių vartojimo poreikių apskaičiavimo metodika, taikant pagrindinių (bazinių) poreikių kainos metodo skaičiavimus.

Minimalaus vartojimo poreikių dydis (MPD) – tai lėšų suma, reikalinga minimaliems asmens maisto ir ne maisto (prekių ir paslaugų) poreikiams patenkinti. Minimalus maisto poreikių dydis (MPD_M) apskaičiuotas remiantis LR Sveikatos apsaugos ministro įsakymu “Dėl minimalaus maisto produktų rinkinio struktūros patvirtinimo“ (2006 m. kovo 8 d. Nr. V-157, VŽ. Nr. 30-1053) ir Lietuvos statistikos departamento skelbiamomis vidutinėmis mažmeninėmis maisto kainomis. Minimalūs ne maisto (prekių ir paslaugų) poreikiai yra apskaičiuojami remiantis faktinės namų ūkių vartojimo struktūros analize. Namų ūkių biudžetų tyrimo duomenų pagrindu yra apskaičiuojamas Engel koeficientas (EC), parodantis namų ūkio išlaidų, skiriamų maistui, dalį. Bendras maisto ir ne maisto minimalių poreikių dydis (MPD) gaunamas dalinant minimalaus maisto krepšelio kainą iš Engel koeficiento (EC).

Apskaičiuota minimalių asmens poreikių suma 2017 m. sudaro 238.35 EUR. Šeimos poreikiams apskaičiuoti taikomi šiuo metu piniginių socialinės paramos sistemoje naudojami šeimos narių poreikių koeficientai, t.y. pirmam suaugusiam asmeniui – 1, antram bendrai gyvenančiam asmeniui – 0.8, trečiam ir paskesniems bendrai gyvenantiems asmenims – 0.7. Tokiu būdu, vaikui iki 18 m. taikomas koeficientas, nustatant MPD vertę, negali būti mažesnis kaip 0.7.

Lyginant apskaičiuotą MPD su kitais dydžiais, Valstybės remiamos pajamos (VRP) šiuo metu užtikrina minimalių poreikių patenkinimą 43 proc. Bazinės socialinės išmokos dydis šiuo metu sudaro apie 23 proc. vaiko minimalių poreikių. Lyginant MPD santykyje su paskutiniu skelbiamu skurdo rizikos ribos dydžiu (2015 m.) gauta, jog MPD sudaro 92 proc. skurdo rizikos ribos dydžio (kai skurdo riba prilyginama 60 proc. disponuojamų ekvivalentinių pajamų medianos). MPD 8 proc. tikslumu atitinka Zabaraukaitės ir Gruževskio (2015) skurstančių asmenų apklausos būdu nustatytą subjektyvią minimalių poreikių krepšelio kainą.

Galiausiai, yra rekomenduojama sieti MPD su VRP ir BSI dydžiais. Kasmet perskaičiuojant Metodikoje siūlomą MPD dydį, koreguotąsi ir piniginių socialinės paramos bei vaiko išmokų dydžiai. Tai atitiktų kainų pokyčius, padidintų sistemos skaidrumą, sumažintų politinio manipuliavimo VRP ir BSI dydžiais galimybes, leistų Vyriausybei prognozuoti ir planuoti išmokoms skiriamas lėšas, o išmokų gavėjams – jų asmeninio biudžeto lėšas. Kaip parodė skaičiavimai 2008-2017 m., Metodikoje siūloma indeksavimo tvarka taip pat leistų išvengti išmokų nuvertėjimo ar šuoliško didinimo tarp metų. Svarbu pabrėžti, kad nustatant VRP ir BSI dydžių santykį su MPD reikėtų svarstyti abiejų šiuo metu nustatytų dydžių adekvatumo, užtikrinant minimalius poreikius, klausimą. Didesnio paramos ir vaiko išmokų adekvatumo galima siekti didinant VRP ir BSI dydžius ir/arba neatsižvelgiant į dalį socialinės paramos gavėjų uždirbamų pajamų (*angl. income disregards*).

Siūlomos Metodikos įstatymo teksto projektas yra pateiktas 1 priede.

Nuorodos

- European Commission (2014). EU social indicators - Europe 2020 poverty and social exclusion target. Social Protection Committee Indicators Sub-group. URL: <http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=10421&langId=en>.
- Europos Komisija (2015) Lietuvos maisto krepšelis. ISBN 978-92-79-50294-1. Doi: 10.2767/299239. URL: <http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=15034&langId=lt>
- Lietuvos Respublikos piniginių socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymas (Žin. 2003, Nr. 73-3352, IX-1675. URL: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.3EEE59417F13/HlpJThowtj>
- Lietuvos Respublikos Sveikatos apsaugos ministro 2016 m. birželio 23 d. įsakymas Nr. V-836 “Dėl Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 1999 m. lapkričio 25 d. įstatymo Nr. 510 “Dėl Rekomenduojamų paros maistinių medžiagų ir energijos normų tvirtinimo” pakeitimo” TAR, 2016-07-05, Nr. 18796. URL: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/4bd890f0428011e6a8ae9e1795984391>
- Lietuvos Respublikos Sveikatos apsaugos ministro Įsakymas “Dėl minimalaus maisto produktų rinkinio struktūros patvirtinimo“. 2006 m. kovo 8 d. Nr. V-157, VŽ. Nr. 30-1053. URL: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.68FF708F1E83>
- Lin, J., Bernstein, J. (2008) 2008 Economic Policy Institute Family Budgets // Technical Documentation. URL: http://www.epi.org/files/page/-/old/datazone/fambud/2008_epi_family_budgets_tech_doc.pdf
- Navicke, J. (2015) The Role of Cash Social Benefits in Poverty Reduction in Lithuania: Discipline, Redistribute, Include, Invest. Dissertation thesis. Vilnius University, Vilnius.
- Navicke, J., Avram, S., Demmou, L. (2016) The effects of reform scenarios for unemployment benefits and social assistance on financial incentives to work and poverty in Lithuania. OECD working paper No 1310. DOI: 10.1787/5jlv2jmtmsmr-en. URL: <https://www.oecd.org/eco/the-effects-of-reform-scenarios-for-unemployment-benefits-and-social-assistance-on-financial-incentives-to-work-and-poverty-in-Lithuania.pdf>
- Ravallion, M., Bidani, B. (1994) How robust is a poverty profile? The World Bank Economic Review, Vol.8. No. 1, p. 75-102. URL: <http://documents.worldbank.org/curated/en/991591468764687666/pdf/multi-page.pdf>
- Storms, B., Goedeme, T., Van den Bosch, K., Penne, T., Schuerman, N., Stockman, S. (2014) Pilot project for the development of a common methodology on reference budgets in Europe // Review of current state of play on reference budget practices at national, regional, and local level. European Commission. URL: http://www.referencebudgets.eu/budgets/images/ref%20budgets_d1_literature%20review_final.pdf
- Šileika, A., Zabarauskaitė, R. (2006). Skurdas, jo matavimas ir tendencijos Lietuvoje. *Ekonomika*. *Ekonomika*, vol. 74, pp. 64–77.
- Šileika, A., Zabarauskaitė, R. (2009). Skurdas: metodologijos klausimas ir lygis Lietuvoje. *Mokslo darbai. Socialinis darbas*, vol. 8(1), pp. 17-27.
- Vos, R., Mejia, J.A. (1999) Poverty and 'Pricking Down' in Latin America (1980-95) // Robust Answer or Misleading Data? in F.G.Pyatt and M.Ward (eds.) *Identifying the Poor*. IOS Press / ISI.
- Zabarauskaitė, R. (2008). Skurdo matavimas ir mažinimo kryptys Lietuvoje. *Daktaro disertacija (Ekonomika, 04S)*. Technika. p.166. <http://leidykla.vgtu.lt/en/knyga/disertacijos-ir-ju-santraukos/1494.html?Itemid=4>
- Zabarauskaitė, R., Gruževskis, B. (2015) Sisteminis skurdo problemos tyrimas Lietuvoje // Pagal Lietuvos CARITO užsakyto tyrimo rezultatus. Lietuvos Caritas: Kaunas. URL: [http://www.caritas.lt/ckfinder/userfiles/files/Caritas_internetui2\(4\).pdf](http://www.caritas.lt/ckfinder/userfiles/files/Caritas_internetui2(4).pdf)

1 PRIEDAS. Asmens (šeimos) minimalių vartojimo poreikių dydžio skaičiavimo metodika

ASMENS (ŠEIMOS) MINIMALIŲ VARTOJIMO POREIKIŲ DYDŽIO SKAIČIAVIMO METODIKA

1. Asmens (šeimos) minimalių vartojimo poreikių dydžio skaičiavimo metodika (toliau – metodika) nustato asmens (šeimos) minimalių vartojimo poreikių skaičiavimo tvarką.
2. Minimalaus vartojimo poreikių dydis (toliau – MPD) – tai lėšų suma, reikalinga minimaliems asmens maisto ir ne maisto (prekių ir paslaugų) poreikiams patenkinti.
3. MPD skaičiuojamas vadovaujantis:
 - 3.1. LR Sveikatos apsaugos ministro įsakymu tvirtinamu minimaliu maisto produktų rinkiniu;
 - 3.2. Lietuvos statistikos departamento skelbiamomis vidutinėmis mažmeninėmis maisto kainomis;
 - 3.3. LR Centrinio banko skelbiama vidutinės metinės infliacijos, apskaičiuotos pagal SVKI, prognoze;
 - 3.4. Maisto ir nealkoholinių gėrimų lyginamuoju svoriu (Engel koeficientu) faktinėje Lietuvos gyventojų piniginių vartojimo išlaidų struktūroje, apskaičiuotu remiantis naujaisiais prieinamais Lietuvos statistikos departamento Namų ūkių biudžetų tyrimo duomenimis (toliau – NŪBT).
4. Kiekvienais metais, iki sausio 1 d., Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija (toliau – ministerija) ateinantiems kalendoriniams metams euro tikslumu apskaičiuoja ir skelbia MPD eurai vienam asmeniui per mėnesį.
5. Minimalių maisto poreikių dydis (toliau - MPD_M) eurai vienam asmeniui per mėnesį yra apskaičiuojamas pagal formulę:

$$MPD_M = \sum_{i=1}^n MRK * MK \quad , \text{ kurioje:}$$

- 5.1. MRK - minimalaus maisto produktų rinkinio, patvirtinto Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2006 m. kovo 8 d. įsakymu Nr. V-157 „Dėl Minimalaus maisto produktų rinkinio struktūros patvirtinimo“, produktai kilogramais ir vienetais. Šių produktų metiniai kiekiai verčiami vidutiniais kiekiais per mėnesį dalinant iš dvylikos;

- 5.2. MK - Lietuvos statistikos departamento skelbiamos einamųjų metų I-III ketvirčių mėnesių ir ankstesnių metų IV ketvirčio mėnesių vidutinės mažmeninės maisto kainos, eurai. Tais atvejais, kai MRK nėra nurodytos konkrečios maisto prekių kategorijos, imami visų Lietuvos statistikos departamento skelbiamų atitinkamos produktų rūšies kainų vidurkiai;
- 5.3. n – minimalaus maisto produktų rinkinio MRK produktų skaičius.
6. MPD eurai vienam asmeniui per mėnesį ateinantiems kalendoriniams metams apskaičiuojamas pagal formulę:

$$MPD = \frac{MPD_M}{EC} * (1 + SVKI) \quad , \text{ kurioje:}$$

- 6.1. MPD_M - minimalių maisto poreikių dydis, apskaičiuotas 5 šios metodikos straipsnyje aprašyta tvarka.
- 6.2. EC - maisto ir nealkoholinių gėrimų lyginamasis svoris (Engel koeficientas) faktinėje Lietuvos gyventojų piniginių vartojimo išlaidų struktūroje, apskaičiuotas remiantis naujaisiais prieinamais NŪBT duomenimis. Siekiant išvengti šio koeficiento svyravimo dėl statistinių, o ne faktinių vartojimo išlaidų struktūros pokyčių, EC skaičiuojamas tarp tų gyventojų, kurių išlaidos maistui ir nealkoholiniams gėrimams NŪBT yra intervale: $[0.85 * MPD_M; 1.15 * MPD_M]$. Apskaičiuota EC reikšmė negali viršyti 50 proc. Į bendras pinigines vartojimo išlaidas nėra įskaičiuojamos išlaidos alkoholiniams gėrimams, tabako gaminiams, restoranams ir viešbučiams.
- 6.3. SVKI - LR Centrinio banko skelbiama vidutinės metinės infliacijos, apskaičiuotos pagal SVKI, rugsėjo mėnesio prognozė.
7. Nustatant šeimos MPD_M ir MPD vertę yra rekomenduojama taikyti perskaičiavimo koeficientus, kurių dydžiai turėtų būti ne mažesni kaip:
- 7.1 Nustatant tik maisto minimalius poreikius (MPD_M): asmenims vyresniems nei 7 metai – 1; 4-6 metų – 0.7; 0-3 metų – 0.6. Šie koeficientai atitinka rekomenduojamas paros maistinių medžiagų ir energijos normas, patvirtintas LR Sveikatos apsaugos ministro 2016 m. birželio 23 d. įsakymu Nr. V-836 “Dėl Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 1999 m. lapkričio 25 d. įstatymo Nr. 510 “Dėl Rekomenduojamų paros maistinių medžiagų ir energijos normų tvirtinimo” pakeitimo”.

- 7.2 Nustatant bendrus maisto ir ne maisto minimalius poreikius (MPD): pirmam suaugusiam asmeniui – 1, antram bendrai gyvenančiam asmeniui – 0.8, trečiam ir paskesniems bendrai gyvenantiems asmenims – 0.7. Šie koeficientai atitinka Lietuvos Respublikos piniginių socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo (Žin. 2003, Nr. 73-3352) nuostatas.
- 7.3 Vaikui iki 18 m. taikomas koeficientas, nustatant bendrą maisto ir ne maisto MPD vertę, negali būti mažesnis kaip 0.7.
8. Informacija apie MPD ateinantiems kalendoriniams metams skelbiama kasmet, ne vėliau kaip iki sausio 1 d., ministerijos interneto svetainėje adresu <http://www.socmin.lt/lt/socialine-statistika.html>.
-

2 PRIEDAS. Asmens (šeimos) minimalių vartojimo poreikių dydžio (MPD) apskaičiavimas 2017 metams

MAISTO KREPŠELIS*				
Eil. Nr.	Produkto pavadinimas	Suvartojimas per metus. kg (apskaičiuota 1 gyventojui)	Kaina, EUR	Pastabos
1	Grūdų produktai	140.94		
1.1.	Ruginė duona	54.86	81.19	Įtraukta ruginė duona
1.2.	Batonai, pynutės	63.5	101.28	Įtrauktas batonas
1.3.	Kvietiniai miltai	16.78	11.44	Įtraukti kvietiniai miltai
1.4.	Makaronai	5.8	13.46	Įtraukti makaronai
2	Kruopos ir ankštinės kultūros	10.96		
2.1.	Ryžiai	1.75	1.84	Įtraukti ryžiai
2.2.	Kitos kruopos	7.61	7.04	Įtrauktos: manų, grikių, perlinės ir miežinės kruopos
2.3.	Ankštinės kultūros	1.6	2.58	Įtrauktos pupelės ir žirniai
3	Bulvės	130.94	45.72	Įtrauktos ir ankstyvųjų bulvių kainos
4	Daržovės	65.16		
4.1.	Kopūstai	29.18	33.07	Įtraukti: baltagūžiai kopūstai, žiediniai kopūstai, kininiai kopūstai
4.2.	Pomidorai	1.69	2.31	Įtraukti pomidorai
4.3.	Morkos, burokėliai ir kt.	22.29	34.66	Dėl duomenų trūkumo į šią kategoriją pridėtos moliūginės daržovės (4.7 punktas). Įtraukti: morkos, burokėliai, česnakai
4.4.	Švieži agurkai	3.68	6.12	Įtraukti: trumpavaisiai ir ilgavaisiai agurkai
4.5.	Svogūnai	4.83	2.37	Įtraukti svogūnai
4.6.	Lapinės daržovės	3.49	12.51	Įtrauktos: lapinės ir lapinės gūžinės salotos
4.7.	<i>Moliūginės daržovės</i>	<i>0.58</i>		<i>Nėra duomenų. Pridėtos prie 4.3 kategorijos.</i>
5	Vaisiai ir uogos	12.34		
5.1.	Obuoliai	12.18	7.94	Įtraukti obuoliai
5.2.	Džiovinti vaisiai, uogos	0.16	0.75	Įtrauktos: razinos, džiovintos slyvos
6	Mėsa ir mėsos produktai	35.1		
6.1.	Jautiena	11.31	64.72	Įtraukta: kumpis be kaulo, su kaulu, mentė su kaulu, sprandinė be kaulo, nugarinė be kaulo, malta jautiena
6.2.	Kiauliena	6.01	22.17	Įtraukta: kumpis su kaulu, šoninė su kaulu, malta kiauliena, nugarinės pjausnys, kumpis be kaulo, sprandinė be kaulo, mentė be kaulo, nugarinė be kaulo
6.3.	Vištiena	7.42	24.09	Įtraukta: broileris, ketvirčiai, krūtinėlė su

				kaulu, didžioji filė
6.4.	Virtos dešros	0.48	1.61	Įtraukta: pirma ir antra rūšis
6.5.	Riebalai	4.45	18.91	Įtraukti riebalai
6.6.	Subproduktai	5.43	19.01	Įtraukta: kepenys, liežuvis, kojos
7	Pienas ir pieno produktai	280.95		
7.1.	Pienas	129.11	94.83	Įtraukta: 2,5 proc., 3,5 proc., 3,2 proc. ir iki 2 proc. riebumo pasterizuotas pienas. Verčiant iš litrų į kilogramus dauginama iš tankio: 1,027 g/m ³
7.2.	Sviestas	1.63	10.57	Įtrauktas 82 proc. riebumo sviestas
7.3.	Varškė	15.52	59.48	Įtraukta: 9 proc., 0,5 proc., 12-18 proc. ir 5-7 proc. riebumo varškė
7.4.	Grietinė	2.63	6.50	Įtraukta: 30 proc. ir 12-20 proc. riebumo grietinė
7.5.	Fermentinis sūris	2.2	14.37	Įtrauktas: 30-48 proc. ir 45-50 proc. riebumo fermentinis Sūris.
7.6.	Kiti pieno produktai	129.86	247.04	Įtraukta: Jogurtas su vaisiais, 2 %–3,5 % riebumo, natūralus jogurtas, 2 %–5 % riebumo, pieno gėrimas, kefyras, 2,5 % riebumo, kefyras, 3,2 % riebumo, rūgpienis, 2,5 % riebumo, raugintos pasukos, 0,3 % riebumo
8	Kiaušiniai (vnt.)	176.16	21.86	Įtraukti kiaušiniai
9	Žuvis ir žuvies produktai	13.95		
9.1.	Šviežia ir šaldyta žuvis	11.86	65.13	Įtraukta: gyvas karpis, upėtakis, lydekos filė, lašiša, jūrų lydeka, pangasijos filė, mankės filė
9.2.	Sūdyta žuvis, silkė	2.09	6.62	Įtraukta: silkė su galva, silkės filė
10	Cukrus ir konditerijos produktai	16.69		
10.1.	Cukrus	13.06	10.45	Įtrauktas cukrus
10.2.	Saldainiai, chalva	1.13	5.12	Įtraukta: trijų rūšių saldainiai, karamelė
10.3.	Uogienė, džemas	2.5	8.59	Įtrauktas uogų džemas
11	Margarinas	1.4	4.86	Įtrauktas tepamas, 60-80 proc. riebumo margarinas
12	Aliejus	2.98	8.43	Įtrauktas: saulėgrąžų, alyvuogių, rapsų, kitas augalinis aliejus
Viso MPD_M /mėn. 2016 m.:			89.89	
Lietuvos banko Vidutinės metinės infliacijos, apskaičiuotos pagal SVKI rugsėjo mėn. prognozė:			1.8 proc.	
Viso MPD_M /mėn. 2017 m.:			91.50	
Ne maisto (kitų prekių ir paslaugų) dalis			146.85	Pritaikius Engel koeficientą (38.39 proc.)
Viso MPD 2017 m.			238.35	

Asmens (šeimos) poreikiai 2017 m.:		
Pirmam suaugusiam asmeniui (100%)	238.35	
Antram bendrai gyvenančiam asmeniui (80%)	190.68	
Trečiam ir paskesniems bendrai gyvenantiems asmenims (70%)	166.85	

Pastabos: * Krepšelis sudarytas pagal Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2006 m. kovo 6 d. įsakymą Nr. V-157 "Dėl minimalaus maisto produktų rinkinio struktūros patvirtinimo". Detalūs skaičiavimai pateikti Prieduose 1e ir 2e.